

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Güvenliğin Dönüşümü Kapsamında Özel Askerî Güvenlik Şirketleri

Private Military Security Companies within the Scope of Security Transformation

Suat DÖNMEZ^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-9621-389X

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 20 Haziran 2023

Kabul tarihi: 2 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Özel askerî güvenlik şirketleri,
Uluslararası güvenlik,
Güvenliğin dönüşümü,
Paralı askerler.

ÖZ

Soğuk Savaş sonrası dönemde özel askerî güvenlik şirketleri birçok silahlı çatışma bölgesinde giderek artan şekilde kullanılmaktadır. Özellikle bu dönemde dünyanın birçok yerinde meydana gelen düşük yoğunluklu silahlı çatışmalarda özel askerî şirketlerin kullanımı buralardaki sorunlarla baş edebilmek için geliştirilmiş hâl tarzlarından biri olmuştur. Bu şirketlerin kullanımı hukuki ve siyasi yönleri itibarıyla son derecede tartışmalı olmakla birlikte kullanım alanları giderek artış göstermektedir. Bazı hâllerde silahlı çatışma işlevleri de üstlenen bu yapıların genellikle lojistik alan ve çeşitli koruma hizmetlerinde etkin olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Bu şirketler özellikle profesyonellik, uzmanlık ve iyi bir örgütlenme yapısı içinde olmaları nedeniyle kısa zamanda beğeni kazanarak 1980'li yıllardan itibaren yaygın bir şekilde, devletlerin yanı sıra Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler ile diğer uluslararası insani yardım örgütleri ve çok uluslu şirketler tarafından sıkça kullanılmaya başlamıştır. Birbirinden çok farklı formatlarda faaliyet gösteren ve farklı amaçlarla kurulmuş bulunan bu şirketlerin uluslararası güvenlik mimarisinde etkin roller almaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca bu sektörün mali hacmi de son dönemde büyük boyutlara ulaşmaktadır. Bu durumda bu yapıların incelenmesi ve anlaşılmasında yarar olacaktır. Bu çalışmada güvenlik ortamının değişen yapısı içinde geniş bir yelpazede faaliyet gösteren özel askerî ve güvenlik şirketlerinin tarihsel gelişimi, bu kapsamda günümüzdeki yapıları ile tercih edilme nedenleri ile birlikte üstlendikleri roller ve mevcut uluslararası hukuk kapsamındaki yerleri incelenmiştir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: June 20, 2023

Accepted: October 2, 2023

Keywords:

Private military security companies,
International security,
Transformation of security,
Mercenaries.

ABSTRACT

In the post-Cold War era, private military security firms are increasingly used in many areas of armed conflict. Especially in this period, using private military companies in low-intensity armed conflicts in many parts of the world was one of the modes developed to cope with the problems in these regions. Although the use of these companies is highly controversial in terms of legal and political aspects, their areas of service are increasing. It is observed that these structures, which also undertake armed conflict functions in some cases, are generally used effectively in the logistics area and various protection services. These companies gained appreciation quickly due to their professionalism, expertise, and sound organizational structure. Since the 1980s, they have been widely used by states and international organizations such as the United Nations other international humanitarian organizations, and multinational companies. It is estimated that these companies, which operate in very different formats and have been established for various purposes, will continue to take active roles in international security architecture. In addition, the financial volume of this sector has recently reached significant dimensions. In this case, examining and understanding these structures will be helpful. In this study, the historical development of private military and security companies operating in a wide range within the changing system of the security environment, in this context, their current structures and the reasons for their preference, the roles they undertake, and their place within the scope of existing international law are examined.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: suatdonmez@topkapi.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

In the post-Cold War era, private military and security companies have increasingly been used in many armed conflict zones. Especially during this period, the use of these companies in low-intensity armed conflicts in many parts of the world has been one of the options in this field to deal with such problems. The use of these companies is highly controversial in terms of legal and political aspects. However, these companies gained appreciation quickly due to their professionalism, expertise, and sound organizational structure. Since the 1980s, they have been widely used by states as well as international organizations such as the United Nations and other international humanitarian organizations and multinational companies. In some cases, it is observed that these structures, which also act as warfighting functions, are often used effectively in logistics and protection services. It is predicted that these companies, which operate in very different formats and are established for various purposes, will continue to take active roles in international security architecture. Thus, it will be helpful to understand these entities in every aspect of their structures and functions.

This study aims to examine the development of private military security companies that are more similar to military forces in terms of their functions and used in armed conflict areas, other than private security companies used for the protection of various facilities and centers to provide security or security within the country in peacetime. Because these security companies operate in an area that includes a broad perspective. The transfer of this function by states that hold the monopoly of the use of force to other actors in the procurement of services through private military security companies and the erosion of this monopoly can be considered a new development in the concept of state sovereignty. In addition, another dimension of the issue is how it is handled within the law of armed conflicts, which is still in the developing stage. For this reason, the situation in international law on the subject is also an issue that needs to be examined. Because within the scope of the transformation of the concept of security and the privatization of many areas, private military security companies, which are evaluated to be used more frequently in the future, have started to become increasingly essential actors in international relations in the field of security.

In this context, the historical development of private military companies, their structures and areas of use, mainly the reasons for their preference in certain areas and legal aspects, are examined. In this article, which is based on a qualitative study, an explanatory and interpretive approach is followed. Basically, it is aimed to reveal the causal relationship between the conditions that lead to the emergence of private military security companies and the areas of use of these companies. In addition, with an interpretive approach, the concepts and variables related to the issue were defined and the meanings they took in the new security structure were examined. The data in the study were obtained by literature review, document, and content analysis.

Many countries are already refraining from allocating their military forces to the tasks of international intervention operations. This fact has been demonstrated in the international military interventions carried out with the approval of the United Nations Security Council (UNSC) to prevent humanitarian crises in the armed internal conflicts frequently experienced in the post-Cold War period. Societies do not welcome the use of their military forces for such military operations in different parts of the world and exert influence on state administrations in this direction. Private military security companies can be a solution in this case. Since they are professional companies societies are not highly interested and concerned about these entities as they worry about their official military forces.

According to the results obtained, private military security companies, which are a complex structure in terms of their field of duty, structure, and capabilities, are developing as a different and unique formation from the past examples as old mercenaries, semi-military forces, and private military security companies. It is evident that the place and importance of PSMCs, which will continue to exist with new forms in the future, will gradually increase in the changing security structure. In this context, instead of ignoring or opposing this formation, it may be an appropriate approach for the international community to turn to the development of norms and rules that determine the role, powers, and responsibilities of this new actor in the security architecture. In particular, the development of international law in this field and the fact that these companies become legal actors in the system will be possible in this way and the controversial structure in this field can be eliminated. The main problem is that states increasingly use these structures for overt and covert purposes, taking advantage of the existing legal loopholes. In this way, they are being relieved of responsibility for these actions. In this case, international civil society may force the state actor to act on creating norms and rules for the common benefit of humanity, as in many other issues that concern the whole world. Thus, states and interstate organizations can be referred to make arrangements in this regard. Otherwise, it would be unrealistic to hope that the states – especially the big states that use these companies effectively – will make arrangements on their own.

Giriş

*Paralı Askerler İtalya'yı köleliğe ve utanca sürükledi.
Niccolo Machiavelli, The Prince, Ch. XII*

Son yıllarda çeşitli silahlı çatışma bölgelerinde ve genel olarak askerî alanın bütün fonksiyon sahalarında kullanımını giderek artan ve bu kapsamda adından sıklıkla bahsedilemeye başlanan Özel Askerî ve Güvenlik Şirketlerinin (ÖAGŞ) ne olup ne olmadığının anlaşılması gerekir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde genel anlamda özelleştirme politika ve uygulamalarının da yükseldiği bir dönemde aslında uzun yıllardır bazı alanlarda çok yaygın bir kullanım olanağı bulan bu oluşumlar sayı ve nitelik açılarından gelişme göstermiştir. Bunda Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin yeni güvenlik ortamında yaptıkları risk ve tehdit değerlendirmelerine göre yüksek yoğunluklu silahlı çatışma riski içeren savaş tehdidinin büyük ölçüde kalkmış olması ve silahlı kuvvetlerin küçülmesi de önemli bir rol oynamıştır. Bu durumda dünyanın birçok yerinde işsiz kalan eski askerî personelin özel askerî güvenlik şirketlerince istihdam edilmesi bu alanda oldukça büyük bir yetenek ve kapasite artışına sebep olmuştur.

Bu alanda profesyonel kapasiteye sahip arzın artması özellikle zayıf devletler tarafından kendi silahlı kuvvetlerinin eğitimi ve bu sayede askerî örgütlerinin yeteneklerinin artırılması için bir fırsat olarak da görülmüştür. Savunma harcamalarının azaldığı ve silahlı kuvvetlerin küçüldüğü Soğuk Savaş sonrası dönemde dünyanın birçok yerinde Soğuk Savaş yıllarının gölgesinde kalmış etnik, siyasi ve dinî temelli iç kargaşa ve güvenlik sorunları dışardan askerî müdahaleleri zorlayan bir görünüm almıştır. Bu gelişme de küçülen askerî yapıların bu tip uluslararası askerî müdahalelerde yetersiz kaldığı durumları ortaya çıkarmıştır. Bu alanda oluşan boşluk özel askerî ve güvenlik şirketlerinin profesyonel yetenekleri ile doldurulmaya çalışılmıştır (Ballard, 2007, s. 44).

Bu şirketlerin çok çeşitli tanımları bulunmakta olup genel kabul gören bir tanımlama yapmak zordur. Zira kullanım alanı itibariyle son derecede çeşitlilik gösteren bu oluşumlar icra ettikleri faaliyet alanları ve yapıları ile birbirlerinden farklılıklar göstermektedirler. Bu nedenle askerî şirketler kendilerini farklı şekillerde tanımlama gayreti içindedirler. Ulus-devlet sisteminin gelişmesi ve yaygınlaşması dönemiyle birlikte, devletin temel fonksiyon alanlarından olarak kabul edilen ve devletin resmî organları tarafından yerine getirilen geniş anlamda 'güvenlik' sağlama işlevi son dönemde çok yaygın biçimde özelleştirilerek gerek barış zamanı genel asayiş sağlama anlamında ve gerekse gerginlik kriz ve silahlı çatışma durumlarında devletin organik unsurları dışındaki bir takım özel şirketlere verilmeye başlamıştır. Bu yapılar modern ulus-devlet yapılanması içinde bilinen ve 'devletin şiddet kullanma tekeli' dediğimiz olgunun aşındırılması olarak da görülebilecek olan bir gelişmeyle karşımıza çıkmaktadır (Brayton, 2002).

Bu çalışmanın amacı, bu özel oluşumlardan barış zamanı ülke içinde asayiş ya da emniyet sağlama amaçlı olarak çeşitli tesis ve merkezlerin korunması için kullanılan özel güvenlik şirketleri dışında kalan, fonksiyonları itibariyle daha çok askerî kuvvetlere benzeyen ve silahlı çatışma alanlarında kullanılan özel askerî güvenlik şirketlerinin gelişimini incelemektir. Zira bu güvenlik şirketleri geniş bir perspektif içeren bir alanda faaliyet göstermektedirler. Kuvvet kullanma tekeli elinde bulunduran devletlerin bu fonksiyonu özel askerî güvenlik şirketleri aracılığıyla hizmet alımı şeklinde başka aktörlere devretmesi ve bu tekelin aşındırılması da devlet egemenliği kavramında yeni bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca konunun diğer bir boyutu da henüz gelişme safhasında olan silahlı çatışmalar hukuku içinde nasıl ele alındığıdır. Bu nedenle konuyla ilgili uluslararası hukuktaki durum da ayrıca incelenmesi gereken bir husustur. Zira güvenlik kavramının dönüşümü ve

giderek birçok alanın özelleştirilmesi kapsamında gelecekte daha sık kullanılacağı değerlendirilen özel askerî güvenlik şirketleri güvenlik alanında uluslararası ilişkilerde giderek önemli aktörler hâline gelmeye başlamışlardır.

Bu kapsamda, özel askerî şirketlerin tarihsel gelişimi, yapıları ve bunların kullanılma alanları ve hukuki yönleri incelenecektir. Nitel bir çalışmaya dayanan bu makalede açıklayıcı ve yorumlayıcı yaklaşım takip edilmiştir. Temel olarak özel askerî güvenlik şirketlerinin ortaya çıkmasını sağlayan koşullar ile bu şirketlerin kullanım alanları arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bunun yanında yorumlayıcı bir yaklaşımla da mesele ile ilgili kavram ve değişkenler tanımlanarak yeni güvenlik yapısı içinde aldıkları anlamlar incelenmiştir. Çalışmadaki veriler literatür taraması ile elde edilmiştir.

Özel Askerî Güvenlik Şirketlerinin Tarihî Gelişimi

Egemenlik kavramının bugünkü anlamına yakın bir şekilde tanımlanması 1648 Westphalia Antlaşması'na kadar gider. Devletlerin tanımlanmış sınırlar içindeki bir bölgede kanun koyucu olması ve kendi ülkesinde bu kanunları dayatması (Morgenthau, 1948) ya da meşru kuvvet kullanma tekeli elinde bulundurması (Weber, 1946, s. 6) olarak tanımlanabilecek egemenlik kavramı ile modern devletin ortaya çıkışı güçlenmiştir. Henüz egemen devlet kavramının ortaya çıkmadığı Endüstri Devrimi öncesi dönemlerde toplumların şiddete başvurma eylemlerinde kullandıkları araçlara baktığımızda genellikle savaşların fiziki güç ve uzun süreli eğitim gerektiren araçlarla yapıldığını görürüz. Bu durumda egemenler askerî kuvvet olarak paralı askerlere başvurma yöntemini seçmişlerdir. Bu dönemlerde paralı asker barındırmanın maliyetinin yüksekliği ve savaşçı yeteneklere sahip bireylerin yetişmesinin güçlükler içermesi nedeniyle bu kuvvetlerin daha sonraki dönemlerdeki ordularla kıyaslandığında nispeten sayıca küçük kuvvetlerden oluştuğunu görüyoruz. Paralı askerler ücretleri ödendiği sürece kendilerini kiralayan otoriteye sadakat gösteriyor ve emeklerinin karşılığının ödenmesinde sorun yaşadığı durumlarda ya isyan ediyor ya da görevlerinden ayrılıyorlardı (Parker, 1972). Nitekim Machiavelli, *Prens* isimli eserinde paralı askerlerden oluşan ordulara güvensizliğini dile getirmiş ve bunların tehlikeli ve yararsız olduklarını ifade etmiştir (Machiavelli, 2008, s. 221). Zira bunların temel motivasyonu gelir elde etmektir ve bunun dışında sadakat, bağlılık vb. değerler onlar için önemli değildir.

Modern devlet anlayışının ortaya çıkmaya başlaması ve Endüstri Devrimi harp silah ve araçlarının sayıca büyük miktarlarda üretimine imkân sağlamış, teknolojik gelişme ve yeni buluşlarla birlikte bu silahların kullanımının öğrenilmesi kolaylaşmıştır. Fransız Devrimi ve diğer devrimlerle birlikte gelişen vatandaşlık ve milliyetçilik kavramlarının etkisiyle daha büyük kitleleri silah altına almak ve kısa sürede eğiterek savaşa hazır hâle getirmek mümkün olabilmıştır. Bu durumda paralı askerlere göre daha güvenilir olan ve sayıca çok daha büyük ordular kurmak mümkün olabilmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan yeni güvenlik dinamiklerinin etkisiyle savaşların doğasında değişiklikler olmuştur. Zira bu dönemde yaşanan silahlı çatışmalar genellikle iç çatışmalar olarak ortaya çıkmış ve dönemin başka alanda değişen dinamikleri de bu ortamı farklı şekilde etkilemeye başlamıştır. Bu dinamiklerin başında Soğuk Savaş sonrası dönemin yarattığı elverişli ortam ile birlikte son derecede hızlanan küreselleşme olgusu ve bununla birlikte devlet egemenliği ve devlet aygıtının aşındırılmaya başlaması gelir. Bu dönemde devlet dışı aktörlerin giderek çok daha fazla güç kazanmaya başlaması ve devletin uluslararası ilişkilerin temel ve başat aktörü olması anlayışını zorlamaya başlamasıdır. Bu dönemde giderek artan insani krizler ve bunlara yönelik icra edilen uluslararası müdahalelerle birlikte bu çatışma ortamlarında geleneksel askerî kuvvetlerle başarılı olunamayacağı fikri yaygın bir şekilde kabul görmeye başlamıştır. Özellikle devlet dışı aktörlerin de etkin olarak rol aldığı bu yeni çatışma

ortamlarında Özel Askerî Güvenlik Şirketlerinin (ÖAGŞ) bir araç olarak gelişmeye başladığını görüyoruz (Ballard, 2007, s. 43).

Bugünkü anlamda faaliyet gösteren özel askerî ve güvenlik şirketlerin 1990'lardan önceki dönemlerde çoğunluğunun ağırlıklı olarak Orta Doğu, Afrika, Latin Amerika ve Uzak Doğu'da faaliyet gösteren Britanya kaynaklı şirketler olduğu görülmektedir. Modern anlamdaki ilk ÖAGŞ 1960'larda Britanya'da kurulmuştur. Şirketin kurucusu Albay Sir David Stirling dâhil personelinin önemli bir bölümü Britanya Özel Hava Kuvvetleri personeli tarafından oluşmaktaydı. Bu ve benzeri şirketler o dönemlerde genellikle Basra Körfezi'nde Emirliklerin askerlerini eğitmek (genellikle Saray koruma birlikleri ve özel kuvvetleri) isyancı hareketlere ve içerdeki muhaliflerine karşı giriştikleri operasyonları desteklemek gibi işlevleri yerine getirmişlerdir. Bu şirketlerin Orta Doğu'daki bu faaliyetleri hızlıca dünyanın birçok yerine yayılmıştır. Bu anlamda o dönemde kurulan ve yaygın şekilde bu faaliyetleri icra eden WatchGuard şirketi kendisinden sonra kurulan ÖGAŞ'lere örnek bir model olmuştur. Bu şirketi takiben onun içinden doğan ve 1970'li yıllarda Kenya, Zambia, Tanzania ve Malawi gibi ülkelerde faaliyet gösteren Kulinda Security Ltd., gizli operasyonlar yapan KMS ve onun alt kuruluşu olan Saladin Güvenlik vb. şirketler kurulmuştur (O'Brien, 2008, s. 60).

Britanya sömürgecilik döneminin sona ermesiyle birlikte çekildiği birçok bölgeye bir anlamda sivil görünümlü özel askerî güvenlik şirketleri vasıtasıyla yeniden müdahil olmuş ve oralarda askerî ve güvenlik faaliyetlerinde merkezi rol oynayarak bu ülkelerin siyasi yapıları ve rejimleri üzerinde etkin olmayı sürdürmüştür. Zira bu şirketler görev yaptıkları bölgelerde yönetici elitlerin güvenliğini sağlamak, iç muhaliflerine yönelik gizli operasyonlar da dâhil olmak üzere çeşitli faaliyet göstermek, isyan girişimlerinin bastırılmasında ve iç savaşlarda önemli rol oynamak suretiyle ülke güvenliğinde etkin bir statü ve güç sahibi olmuşlardır. Sivil şirket olmakla beraber buralarda görev yaparken Britanya devletinin dış politikası çerçevesinde faaliyet gösterdikleri değerlendirildiğinde bir anlamda bu alan sömürgecilik sonrası dönemin yeni bir uygulaması olarak da görülebilir. Bu kapsamda 1967 yılında kurulan WatchGuard International Ortadoğu'da, Latin Amerika ve Doğu Asya'da birçok ülkede o ülkelerin askerî ve güvenlik personeline eğitim vermiş ve bu şirket aracılığıyla Britanya'nın o ülkelerin güvenlik sektöründe etkili olması sağlanmıştır (O'Brien, 2008, s. 60).

Bir başka bakış açısıyla bu şirketler devletlerin "özelleştirilmiş" askerî operasyon ve istihbarat birlikleri olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda devletlerin gizli ve sorumluluk almak istemedikleri askerî nitelikli faaliyetleri için kullanabilecekleri araçlar olarak görülebilir. Zira devletlerin resmî organik kuruluşunda yer almayan tamamen sivil ve özel şirket olarak faaliyet gösteren bu oluşumlar devletlere herhangi bir sorumluluk getirmeden onların bazı gizli ajandalarını da hayata geçirme imkânı sağlayabilirler.

Amerika Birleşik Devletleri açısından bakıldığında da özel askerî şirketlerinin kullanımı tarihinin oldukça eskilere hatta Amerika'nın kuruluş yıllarına kadar gittiği görülür. ABD ordusu 1943 yılında bu konudaki dışardan hizmet alımı faaliyetlerini merkezî bir şekilde koordine etmek amacıyla kurduğu Ordu Hizmetleri Kuvveti vasıtasıyla 2. Dünya Savaşı, Kore ve Vietnam Savaşları dönemlerinde de etkili olarak bu tip şirketleri çeşitli destek faaliyetlerinde kullanmıştır (Weitzel, 2011). Vietnam Savaşı sonrası ABD Ordusu 1973 yılından itibaren tamamen gönüllük esasına dayalı bir profesyonel askerlik sistemine geçmiştir (Poutvaara ve Wagener, 2011, s. 36). Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile birlikte risk ve tehdit değerlendirmelerine göre yüksek yoğunluklu kısa çatışmaların (Körfez Savaşı vb.) dışında uzun süreli askerî angajmanlar konusunda bu tip özel askerî güvenlik şirketlerinin desteği gerekli hâle gelmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde Balkanlarda, Irak ve Afganistan'da yürütülen askerî harekâtlarda ABD Savunma Bakanlığı tarafından kullanılan toplam personelin yarısını sivil askerî ve güvenlik firmalarının personeli oluşturmaktaydı. 2011 yılı itibarıyla sivil

sözleşmeli şirketlerde görevli personel miktarı Afganistan’da 101.789, Irak’ta ise 52.637’e ulaşmıştır (The Report of CWC, 2011, s. 302). Bu rakamlar da bize bu alanda pazarın ne kadar büyük bir hâl aldığı ve gelecekte daha da büyülebileceğini göstermektedir.

Bu şirketler özellikle profesyonellik, uzmanlık ve iyi bir örgütlenme yapısı içinde olmaları nedeniyle kısa zamanda beğeni kazanarak 1980 ve 90’lı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde, Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütler ile diğer uluslararası insani yardım örgütleri ve çok uluslu şirketler tarafından sıkça kullanılmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler birçok barış gücü misyonunda sivil güvenlik şirketlerini kullanmıştır. Örneğin bunlardan Kongo’da icra edilen Barış Gücü Misyonu’nda 11 havaalanının işletilmesi ve keşif maksatlı insansız hava aracı kullanımı gibi görevleri de içerecek şekilde “Pacific Architects and Engineer” şirketinden hizmet alımı yapmıştır (Linti, 2016, s. 143). Fransız Devrimi öncesi geniş anlamda kullanılan paralı askerler bir anlamda kendi dönemlerinin geleneksel askerleridir. Zira o dönemlerde henüz millî ordular oluşturulmamış, vatandaşlık ve buna bağlı askerlik görevi gibi kavramlar ortaya çıkmamış idi. Modern dönemde ise paralı askerler denince akla gelen maceraperest kişilerin büyük gelir elde etmek maksadıyla, zaman zaman acımasız yöntemler de kullanarak belli devletlerin hizmetinde genellikle Afrika gibi bölgelerde görev yapması faaliyeti akla gelmektedir. Bu anlamda kötü bir şöhrete sahip olan paralı asker kavramı etik ve hukuki anlamlarda hoş olmayan çağrışımlar yapmaktadır. Bu yapı ve anlayış Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek değişmektedir. Özel askerî güvenlik şirketlerinin paralı askerlerden (*mercenaries*) farkları, kurumsal yapılar içinde, devletlerin kontrolünde ve denetiminde olmaları, sorumlu yöneticileri ve yönetim kurulları bulunan, vergi ödeyen ticari varlıklar şeklinde faaliyet göstermeleridir. Ortiz’in tanımlamasına göre özel askerî şirketler kanuni olarak kurulmuş ve askerî ve yarı askerî yöntemler kullanan birimler olarak hizmet sunan uluslararası firmalardır (Ortiz, 2010, s. 48).

2008 yılında İsviçre ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi öncülüğüyle hazırlanan Montreux Dokümandaki tanıma göre ise ÖAGŞ’ler, kendilerini nasıl tanımladıklarına bakılmaksızın askerî ve / veya güvenlik hizmetleri sağlayan özel ticari kuruluşlardır. Askerî ve güvenlik hizmetleri, özellikle, konvoylar, bina/tesis ve diğer yerler gibi kişilerin ve nesnelerin silahlı olarak korunması, silah sistemlerinin bakımı ve işletilmesi, savaş esirlerinin muhafazası, yerel kuvvetlere ve güvenlik personeline danışmanlık hizmeti veya eğitim vermek gibi görevleri kapsamaktadır. Montreux dokümanı hukuki bağlayıcılığı olmayan ve ÖAGŞ’lerinin hukuki durumunu açıklayan ve bu tip şirketleri kiralayacak devletlere uyarıcı tavsiyelerde bulunmak ve iyi uygulamalar hakkında bilgi sunmak maksadıyla hazırlanmış yol gösterici bir dokümandır. Dokümanda, bu kapsamda verilen bilgiler arasında rüşvet ve çeşitli yolsuzluklar gibi suça bulaşmış şirketlere de yer verilerek bunların kiralanmaması gibi hususlara da dikkat çekilmektedir (ICRC, 2008). Bu bağlamda bu oluşumlar geçmiş çağrışımlarda yer etmiş bulunan paralı askerler gibi değerlendirilmemelidirler. Ayrıca yukarıda bahsedilen gerekçelerle de ileride bu yapıların giderek daha da artacağı beklenmelidir. Son yıllarda gittikçe büyüme eğilimi içinde olan ve 2020 yılı itibarıyla 223 milyar ABD doları olarak öngörülen özel askerî ve güvenlik şirketleri pazarının 2030 yılında 457 milyar ABD Dolarına ulaşabileceği tahmin edilmektedir (ASDReports, 2020).

Özel Güvenlik Alanında Faaliyet Gösteren Şirketlerin Tipleri

Günümüzde giderek alıştığımız bu şirketler yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktadırlar. Özel güvenlik alanında faaliyet gösteren şirket tipleri hakkında birçok farklı şekillerde sınıflandırılmaya gidilebilir. Aşağıdaki alt başlıklarda açıklanan bu şirketler bu çalışmada iki ana grupta değerlendirilmiştir. Bu kapsamda genel anlamda özel askerî ve güvenlik şirketleri icra ettikleri fonksiyonların özelliklerine ve icra edildiği yerlere göre iki ayrı kategoride değerlendirilebilir. Birinci grup, özellikle günlük kent yaşamında sıkça

karşılaştığımız çeşitli kamu ve özel sektör tesislerinde koruma ve güvenlik hizmeti veren şirketlerdir. Bunlar kentsel alanlarda güvenlik hizmetleri sağlayan şirketlerdir. İkinci kategori ise daha çok askerî nitelikli faaliyetler icra eden ve genellikle silahlı çatışma bölgelerinde kullanılan şirketlerdir. Birinci kategorideki şirketler daha çok ülke içinde faaliyet gösterirken ikinci grup ağırlıklı olarak silahlı çatışma bölgelerinde faaliyet gösterirler.

Özel Güvenlik Şirketleri

Bu kategorideki özel güvenlik şirketleri (ÖGŞ), daha çok ticari faaliyetlerin, tesislerin, çeşitli kurumların ve organizasyonların güvenlik hizmetlerini sağlamaya yönelik özel güvenlik şirketleridir. Personel yakın koruma hizmetleri de bu faaliyetlerin arasında sayılabilir. Bu şirketler özellikle son on yıllarda giderek yükseliş eğilimi içine giren özelleştirme faaliyetleri sayesinde güvenlik sektörünün de özelleştirilmesiyle hayatımızın hemen her alanında gördüğümüz güvenlik şirketleridir. Alışveriş merkezleri, büyük spor merkezleri, kamu ve özel sektöre ait bina ve tesis, fabrika vb. çeşitli kurumların güvenliğini sağlayan bu şirketler her yerde sıkça rastlanan bir yapı hâline gelmiştir. Bu şirketlerin fonksiyonları genel anlamda emniyet ve asayiş hizmetleri kapsamında polis kuvvetleri tarafından yürütülen fonksiyonlara benzer. Aslında önceleri polis teşkilatı vasıtasıyla kamu tarafından verilen bu güvenlik hizmetinin özel sektöre devredilmeye başladığını ve bu anlamda kamu ve özel sektörün güvenlik alanını birlikte paylaştığı görülmektedir (Sarre ve Prenzler, 2000).

Özel Askerî Güvenlik Şirketleri

Bu şirketler özellikle silahlı çatışma bölgelerinde faaliyet gösteren ve genellikle askerî kuvvetlere operasyon alanında destek sağlayan unsurlardır. Bunların icra ettikleri fonksiyonlar doğası itibarıyla askerî kuvvetlerinkine benzer. Bu şirketler verdikleri hizmetlere göre; genel anlamda askerî operasyonel destek sağlayanlar, askerî konularda eğitim ve danışmanlık hizmeti verenler ile lojistik destek sağlayanlar olarak üç grupta toplanabilir. Askerî operasyonel konularda Blackwater (Xe), eğitim konularında DynCorp International LLC, lojistik destek konularda, Fluor Intercontinental Inc, and KBR şirketleri örnek olarak verilebilir. (Avant ve Sigelman, 2010, s. 234). Özellikle savaş silah ve araçlarının giderek bilgi sistemleriyle entegre ve teknolojik hâle gelmesi nedeniyle bu silah ve araçların alanında profesyonelleşmiş kişiler tarafından kullanılmaları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu durumda da genellikle tecrübeli eski profesyonel askerî personelden oluşan askerî güvenlik şirketleri oldukça uygun bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadırlar (Franke ve Boemcken, 2011, s. 727).

Askerî üs bölgelerinin emniyetinin sağlanması, tesis güvenliği ve yakın koruma hizmetlerinin sağlanması da genel anlamda operasyon alanlarında sıkça rastlanan destek faaliyetlerindedir (Spearin, 2001, s. 28). Bu çalışmada özel askerî şirket ya da özel güvenlik şirketi değil hepsini kapsayacak şekilde özel askerî ve güvenlik şirketleri ifadesi kullanılmıştır. Zaten bu alandaki hukuki boşluğu en azından uygulamada doldurmak maksadıyla Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından bu alanda kılavuz olması amacıyla hazırlanan Montreux dokümanı da aynı tabiri kullanmaktadır.

Özel Askerî Güvenlik Şirketlerinin Kullanım Alanları

Özel Askerî Güvenlik Şirketleri (ÖAGŞ) yukarıda genel hatlarıyla izah edilen görevleri icra etmekle birlikte daha detaylı bir incelemeyle aşağıdaki çeşitli fonksiyon alanlarında faaliyet gösterirler. Söz konusu şirketlerin faaliyet alanlarını çok çeşitli şekillerde gruplandırmak mümkündür. Bu çalışmada ÖAGŞ'lerinin kullanım alanları öncelikle sabit tesis ve personel güvenliği, konvoy emniyeti, askerî eğitim ve danışmanlık hizmetleri, İstihbarat Temini ve Doğrudan Askerî Faaliyetlere Destek Sağlanması, Lojistik Destek Faaliyetleri, Zayıf

Devletlerin Desteklenmesi ve Yabancı Yatırımların Korunması olarak belirlenmiş olup her bir alan ile ilgili olarak aşağıdaki alt maddelerde detaylı inceleme yapılmıştır.

Bu alanlar mutlak olarak birbirinden keskin çizgilerle ayrılan alanlar değildir ve alanlar arası kesişimler ve ortak uygulamalar bulunabilir. Bu kapsamda aşağıdaki gruplanan alanlar arasında ortak alt alanların olabileceği de akıldan çıkarılmamalıdır. Ancak bu çalışmada, konuyu basitleştirerek sadelik içinde açıklayabilmek için alt maddelerde açıklandığı şekilde bir gruplandırmaya gidilmiştir.

Üs, Tesis Güvenliği, Üst Düzey Personelin Korunması

Bu görevlerin savaş bölgesi ya da çatışma alanına yakın destek bölgeleri içinde ve genellikle de her an savaşıyor şekilde askerî silah ve teçhizatla yapılan işler olması bakımından ülkelerde normal olarak barış zamanı icra edilen özel güvenlik ve koruma hizmetlerinden oldukça farklıdır. Zira buralarda çatışma riski çok yüksektir ve koruma hizmeti bu yüksek risk şartlarında icra edilir. Bir diğer farklılık ise hukuki çerçeve ile ilgilidir. Koruma hizmetleri barış şartlarında genellikle hizmetin verildiği ülkelerdeki kanuni düzenlemelere tabi olarak faaliyet gösterirler. Bu anlamda yetki ve sorumlulukları belirlenmiş olup kuvvet kullanma seçenekleri sınırlıdır. Bu faaliyetlerden doğan hukuki konular, ilgili ülkenin kanunları çerçevesinde yargı mercileri tarafından işleme tabi tutulurlar. Oysa burada bahse konu koruma hizmetleri çoğunlukla çatışma bölgelerinde ve özellikle de devlet otoritesinin zayıf olduğu yerlerde icra edilen koruma görevleridir. Genellikle iç karışıklıkların yaşandığı, uluslararası askerî müdahalelerin yapıldığı veya işgal altında olan bölgeler olması nedeniyle bu bölgelerde hukuki hesap verebilirlik faaliyet gösterilen ülkelerde genellikle gerçekleşmemektedir. Örneğin BM Güvenlik Konseyi kararıyla 2001 yılından itibaren Afganistan'daki çok uluslu koalisyon tarafından yapılan askerî müdahalelerde kullanılan ÖAGŞ'lerin faaliyetleri nedeniyle Afganistan'da hukuki bir hesap verme işlemi gerçekleşmemiştir (Krahmann, 2016, s. 1423).

Askerî harekât esnasında birçok örnekte görüldüğü gibi yabancı topraklarda görev yapan askerî birliklerin gittikleri bölgelerde oldukça büyük bir ayak izi (fiziki olarak işgal edilen üs/tesis/bölge anlamında) bıraktıkları bir gerçektir (Marius, 2019, s. 24). Yüzbinlerle ifade edilen askerî kuvvetlerin barınması ve bazı muharebe destek faaliyetlerinin sağlanabilmesi için büyük askerî tesislere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu üs ve tesislerin güvenliği özel profesyonellik isteyen faaliyetlerdir. Doğrudan savaşma gayesiyle eğitilmiş askerî kuvvetler genellikle sabit güvenlik işlevi sağlamada bazen yeterince etkin olamamakta ve genellikle de bu gibi statik görevler için çok sayıda askerî kuvvete ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda da hem maliyetler yükselmekte hem de yabancı devlet ülkesindeki müdahaleci kuvvetlerin askerî ayak izi büyümektedir. Bunun yerine sadece ihtiyaç duyulduğunda belli sürelerde sabit üs ve tesis güvenliğinin sağlanmasında, bu maksatla eğitilmiş ve profesyonel hizmet veren özel askerî şirketler (sürekli maliyeti olan resmi askerî personel istihdam etmek yerine) daha maliyet-etkin bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır (Kruck, 2014, s. 116). Keza buralarda görev yapan üst düzey resmî görevlilere de daha etkin koruma hizmetleri sağlanması da prestij açısından son derecede önemlidir. Askerî kuvvetler doğası gereği bu tip yakın güvenlik sağlama gibi görevlerle eğitilmemektedir. Bu durumda söz konusu açık özel şirketler aracılığıyla kapatılabilmektedir. Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirilen askerî operasyonlarda ABD Silahlı Kuvvetlerinin bu tip koruma ve güvenlik hizmetleri için DynCorp's, Vinnell, Global Risk ve Erinys gibi birçok askerî şirket kullanılmıştır (Tonkin, 2011, s. 49). Örneğin Irak Petrol Bakanlığına ait boru hatları ve tesislerin güvenliği bu bakanlığa devredilmeden önce bunların koruma sorumluluğu 15.000 kişilik personeliyle Erinys adlı özel askerî güvenlik şirketi tarafından yerine getirilmiştir (Spearin, 2017, s. 110). Özellikle Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgüt misyonlarında personel ve tesislerin emniyeti için genellikle askerî kuvvetler mevcut değildir ve bu hizmet ev sahibi ülkeye ait yerel resmî güvenlik kuvvetleri ve özel

şirketler vasıtasıyla sürdürülmektedir. Özellikle birçok başarısız devlet ülkesindeki BM misyonlarına yönelik saldırılar ve personel kayıpları dikkate alındığında özel askerî güvenlik şirketleri daha güvenilir bir seçenek olarak ön plana çıkmaktadırlar. Benzer şekilde devlet dışı uluslararası örgütler ve insani yardım örgütleri de özel askerî şirketlerin güvenlik şemsiyesinden yararlanan aktörlerdir (Østensen, 2011, s. 27). Sadece BM ve devlet dışı örgütler değil, devletler, barışı koruma misyonları, çok uluslu küresel şirketler, NATO gibi güvenlik örgütleri de bu kapsamdaki faaliyetlerinde özel askerî güvenlik şirketlerinden yararlanırlar (Fulloon, 2015, s.40). NATO Afganistan harekâtı esnasında koruyucu tesisler, güvenlik tesisleri ve hava kontrol ve iletişim sistemleri üzerinde çalışmak gibi uzmanlık hizmetleri için Explora Security (İngiltere), IRD Engineering (İtalya) KBR (ABD), ve Prolog Solutions (Birleşik Arap Emirlikleri) vb. ÖGAŞ'lerden hizmet alımı yapmıştır. (Krahmann, 2016, s. 1406). Çeşitli ülkelerde görev yapan Birleşmiş Milletler personeli ve tesislerinin korunması görevi prensip olarak ev sahibi ülkeye aittir. Ancak ev sahibi ülkenin bu konuda isteksiz veya yetersiz olması durumunda BM özel güvenlik şirketlerinden yararlanırlar. Bu husus BM Güvenlik Departmanı tarafından 2012 yılında yayınlanan BM Güvenlik Yönetim Sistemi dokümanında açıkça belirtilmiştir (UNDSS, 2012).

Konvoy Emniyeti

Birçok askerî operasyon görevlerinde, alanda mevcut askerî birliklerin desteklenmesi için harekât alanı içinde genellikle karadan büyük ulaştırma konvoyları oluşmakta ve bunlar her türlü saldırıya açık hâlde bulunmaktadır. Genellikle sözleşmeler yoluyla sivil ulaştırma firmalarına ihale edilen bu görevlerin icrasında güvenliğin zayıf olduğu bölgelerde araç konvoylarına saldırılar meydana gelmekte ve askerî birliklerin lojistik açıdan desteklenmesi de ciddi şekilde sekteye uğrayabilmektedir. Bu konvoyların güvenliği de bu tip özel şirketler vasıtasıyla yapılmak zorunda kalmaktadır (Krahmann, 2013, s. 65). Zira birçok harekât alanında bu görevlere ayrılacak kadar çok ilave askerî kuvvetler bulunmamaktadır. Diğer askerî operasyonel görevlerden tasarruf ederek bu görevleri yapma alternatifi ise asıl görevi zafiyete uğratabileceği nedeniyle uygun bir çözüm olarak görülmemektedir.

Ancak özel askerî şirketlerin bu görevleri yerine getirmesinde de diğer görevlerde olduğu gibi birçok tartışma konusu mevcuttur. Zira bu şirketlerin hasımlarına para kaynağı temin etmesi anlamına gelmekle birlikte bazı bölgelerle ilgili olarak istihbarat raporlarında yanıltıcı bir durum yaratmakta ve böylece bölgede görev yapan askerî birlikler için tehlikeli bir duruma da sebebiyet vermekteydi. Zira bölgede konvoylara saldırı olmaması raporlara o bölgelerin güvenli olduğu şeklinde geçmesine neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler ise insani konvoylarının emniyetini sağlayan özel askerî güvenlik şirketleri ile olumsuzluklar yaşamamak için bazı kriterler getirmiştir ve silahlı koruma sağlayan bu şirketleri BM Güvenlik ve Emniyet Departmanının onayından sonra kiralamıştır (Cameron ve Chetail, 2013, s. 55). Bu şirketlerde aranan temel kriter ev sahibi ülke resmî makamlarına kayıtlı bir şirket olması ve ev sahibi ülke otoritelerince yetkilendirilmiş olmalarıdır (Vaux vd. 2001, s. 15).

Askerî Eğitim ve Danışmanlık

Askerî danışmanlık ve eğitim faaliyetleri de özel askerî güvenlik şirketlerinin sağladığı hizmetlerin başında gelen faaliyetlerdendir. Bu şirketlerde görev alan, uzun yılların tecrübesi ve bilgi birikimine sahip her türlü rütbeden emekli askerî personel, askerî birlik ve karargâhların eğitiminde büyük katkılar sağlamaktadırlar. 1990'lı yıllarda Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Balkanlar'da çıkan iç karışıklıklarda Hırvat kuvvetlerinin Sırlara karşı özellikle 1995 yılında kazandığı askerî başarılarında Hırvat askerî birliklerinin ABD merkezli bir özel askerî güvenlik şirketinden (Military Professional Resources Inc.-MPRI) aldığı danışmanlık hizmetinin büyük etki etkisi olduğu kabul edilir. Zira savaş taktik ve planlarının

hazırlanmasında emeği olduğu iddia edilen bu şirketin Hırvat kuvvetlerinin taktik başarılarına katkı yaptığı kabul edilen bir husustur (Hockenos, 2018, s. 99). Bu destek birçok ordu için son derecede önemlidir. Zira iyi eğitilmiş, tecrübe sahibi yetişmiş planlamacılar bulmak her zaman mümkün değildir ve bunların yetişmesi yıllar alır. Oysa yeni bağımsızlığını kazanmış olan Hırvatistan gibi bir ülke için savaş hâlinde böyle bir zaman olmadığı için bu konuda destek almak en pratik ve etkin yöntem olarak görünmektedir.

İstihbarat Temini ve Doğrudan Askerî Faaliyetlere Destek Sağlanması

Bazı özel durumlarda askerî şirketler doğrudan askerî operasyonel faaliyetlere destek sağlama şeklinde görevler de yaparlar. Bunlar genellikle yüksek teknoloji içeren elektronik sistemler, çeşitli radarlar, roket/füze sistemleri vb. alanlarda olmaktadır. Burada da profesyonellik ve maliyet etkinliği konusu ön planda tutulan bir husustur. ABD'nin 2003 yılında başlattığı Irak işgalinde bu şekilde kullanımlara sıklıkla rastlanmıştır (Avant ve De Nevers, 2011, s. 88). Doğrudan operasyonel destek alanında örneğin ABD'nin 2003 Irak savaşında özel askerî güvenlik şirketleri B-2 ve F-17 bombardıman uçaklarının, Global Hawk insansız hava araçlarının, U-2 keşif uçaklarının, M-1 tanklarının, Apache helikopterlerinin ve birçok deniz kuvvetleri gemilerinin harekâta kullanılmalarına doğrudan destek sağlayan bakım, onarım, uçaklara silah ve cephane yüklenmesi vb. faaliyetler yürütmüşlerdir (Avant, 2013, s. 454). Savaş sırasında ABD'nin askerî operasyonları için ana üs olarak kullandığı Kuveyt'teki büyük bir kompleks olan Doha üssü bir ÖAGŞ tarafından inşa edilmiş, korunmuş ve işletilmiştir. Buradaki üs bölgesinin hava savunmasını sağlayan Patriot füze bataryaları ve Deniz kuvvetlerinin füze savunmasında kullandıkları Ageis sistemleri gibi son derecede gelişmiş silah sistemlerinin işletilmesine özel askerî şirketler tarafından destek sağlanmıştır (Singer, 2007b, s. 2).

Doğrudan silahlı çatışmalara katılma konusu normal şartlar altında ÖAGŞ'lerinin temel bir fonksiyonu değildir. Bu şirketlerin doğrudan çatışma bölgelerinde askerî birlikler gibi kullanılmaları, örtülü ve gizli bazı özel harekât türlerinde görevlendirilmeleri konusu ise biraz muğlak ve bu faaliyetlerin özelliği nedeniyle elde çok fazla veri olan bir alan değildir (Swed ve Crosbie, 2017, s. 1). Bu noktada birçok hukuki ve etik konularda belirsizlik ve sorunlu alanlar mevcuttur. ABD'nin Irak işgali esnasında Irak'ın Necef şehrinde bir ABD tesisine Iraklı yüzlerce milis tarafından yapılan saldırı, tesisi korumada görevli Blackwater özel güvenlik şirketinin elemanları tarafından bertaraf edilmiştir. Bu faaliyet esnasında ABD ordusunun takviye kuvvetleri gelinceye kadar Blackwater şirketi çatışma alanına kendi helikopterlerini göndererek personeline cephane ikmal yapmış ve hatta yaralı bir ABD deniz piyadesini de çatışma alanından tahliye etmiştir. Blackwater firmasının o dönemde Irak'ta önemli bir bölümü ABD ordusunun eski özel kuvvetler mensubu 450 civarında personeli olduğunu ve üst düzey yetkililer dâhil çeşitli koruma görevleri icra ettiklerini de belirtmek gerekir. Bu olay özel askerî ve güvenlik firmalarının koruma görevleri ile askerî çatışma harekâtına katılımı arasındaki belirsiz ve ince çizgiyi ortaya koyan bir hadise olarak gerçekleşmiştir (Priest, 2004).

İstihbarat temini faaliyetleri de özellikle teknik alanlarda özel şirketlerden alınan hizmetlerden biridir. Bu alanda faaliyet gösteren şirketler örneğin hava keşif ve gözetlemesiyle bilgi toplama faaliyetleri, bunların analizi gibi fonksiyonlar icra ederek yararlı istihbarat temin edebilmektedirler. Bu şekilde askerî kuvvetler ihtiyaç duydukları istihbarat konularında desteklenmektedirler. Örneğin NATO'nun Kosova harekâtında görevli Alman birlikleri uydu istihbaratı konusunda özel askerî güvenlik şirketlerinden yararlanmışlardır (Kruck, 2014, s. 14).

Lojistik Destek Faaliyetleri

Askerî harekâtlarda lojistik özellikle günümüz harp silah ve araçlarının ulaştığı karmaşık teknik seviye de düşünüldüğünde ciddi bir bilimsel çalışmayı içeren son derecede

karmaşık bir faaliyet hâline gelmiştir. Askerî personelin bireysel ihtiyaçları (barınma, beslenme, sağlık, ulaştırma, haberleşme, yemek, çamaşır ve banyo hizmetleri vb.); askerî üs bölgelerinin bakım onarım dâhil idari konularda işletilmesi, her türlü harp aracının (uçak, helikopter, tank vb.), bakım, onarım, akaryakıt hizmetleri ve yedek parça tedariki; silah sistemlerinin bakım onarım ve ikmal faaliyetleri emek ve teknoloji yoğun hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır (Pawelczyk, 2018).

Modern savaşlarda lojistik konular planlamacıları en çok düşündüren ve zorlayan konular olarak görülmektedir. Artık günümüz savaşlarında cephede fiilen savaşan asker sayısından çok daha fazla lojistik destek elemanına ihtiyaç vardır. Bu faaliyetlerin büyük kısmının özelleştirilmesi askerî birliklere çok büyük esneklik ve kolaylıklar sağlamakta, komutanların ve planlamacıların dikkatlerini doğrudan askerî harekâta yönelmelerine imkân sağlamaktadır. Bu kapsamda gerçekte de gerek ulusal orduların ve gerekse çok uluslu kuvvetlerin (BM veya NATO olarak) icra ettikleri askerî operasyonlarda lojistik desteği çok büyük oranda özel şirketler vasıtasıyla yürüttüklerine tanık olmaktadır. ABD ordusunun Irak işgali esnasında özel şirketlerden yararlanmasının 2008 yılında tepe noktasına geldiği görülmüştür (Moore, 2017). ABD askerî konseptlerinde 1992 yılında özel askerî şirketlerden lojistik anlamda yararlanma son çare olarak görülürken 2011 yılına gelindiğinde askerî doktrinde lojistik alan dâhil askerî sözleşmeler kabul edilmiş bir gerçeklik hâline gelmiştir. Irak'ta ABD Savunma Bakanlığının 2003-2007 yılları arasında bu kapsamda yaptığı 76 milyar ABD Dolarlık sözleşme tutarının 22 milyarlık bölümü lojistik faaliyetler için olmuştur (Ortiz, 2012, s. 34).

Benzer şekilde NATO ülkeleri de Afganistan'da yürütülen operasyonlarda lojistik faaliyetlerinin bir bölümünü özel şirketler aracılığıyla yürütmüştür. Bunlardan bazıları ATCO (Kanada), Ecolog (Almanya), KBR (ABD), Supreme (Hollanda) XELESS (Almanya) şirketleridir (Krahmann, 2016, s. 1406). Özellikle Soğuk Savaş sonrası Balkanlar'da icra edilen büyük çaplı barışı koruma tarzı askerî operasyonlarda görüldüğü gibi buralarda kullanılan büyük askerî kuvvetlerin ve yerlerinden edilmiş sivillerin barınacağı kamp ve tesislerin inşası ve idamesi konularındaki faaliyet alanlarının özelleştirilmesi, bu misyonlara katkı veren devletlere insan gücü tasarrufu, maliyet etkinlik, profesyonellik vb. yönlerden büyük avantajlar sağlamıştır. Ayrıca bu yaklaşım askerî kuvvetlerin tüm dikkat ve güçlerini askerî harekâta yoğunlaşmasına imkân vermesi bakımından avantajlı olarak görülmüştür. Büyük insani krizlerin yaşandığı bölgelere yönelik icra edilen askerî müdahalelerde görev ortamı oldukça karmaşıktır. Bu ortamlarda özel şirketlerin sahip oldukları kapasite ve sorunlara getirdikleri yenilikçi çözümler de devletleri bunlardan daha çok yararlanmaya teşvik eden diğer bir husustur. Bu anlamda modern devlet sisteminin bir anlamda değişim geçirdiğini söylemek mümkündür. Zira burada geleneksel olarak devlet tarafından yerine getirilen güvenlik hizmetinin özelleştirilmesi söz konusudur. Kruck bunu şu şekilde açıklar; “Böylece devletler (temel aktör) ÖAGŞ'lerinin kaynaklarından yararlanmak için güvenlikle ilgili askerî görevleri ve ardından gelen siyasi otoriteyi ÖAGŞ'lere (ajanlara) devreder. ÖAGŞ'ler ile sözleşme yapmak, devletlerin karmaşık güvenlik sorunlarına hızlı ve esnek bir şekilde yanıt verme kapasitelerini geliştirir ve ekonomik maliyetleri azaltırken, değişen zorluklar ve savaş teknolojileri karşısında uyum sağlayabilme yeteneklerini güçlendirir.” (Kruck, 2014, s. 116). Bir başka görüşe göre de güvenlik alanındaki boşluklar devletler tarafından sağlanan değil özel sektörden hizmet alımı yapılan bir alan hâline gelmiştir. (Zabyelina ve Kustova, 2015, s. 536).

Zayıf Devletlerin Desteklenmesi ve Yabancı Yatırımların Korunması

Buraya kadar olan bölümde sayılanların yanında çok uluslu şirketlerin (özellikle enerji alanında) faaliyet gösterdikleri ve güvenlik sağlamanın zor olduğu istikrarsız bölgelerdeki yatırımlarının emniyeti için özel askerî güvenlik şirketlerinden yaygın şekilde faydalandıkları

bir gerçektir. Örneğin, British Petroleum (BP) 1990'larda Kolombiya'daki enerji tesislerini korumak için Defence Systems Colombiya şirketi ile sözleşme yapmıştır. Aynı şirket BNP tesislerinde görevli Kolombiya'lı polisleri de eğitmiştir. BP benzer şekilde yine aynı bölgedeki tesislerinin güvenliği için bir Anglo-Amerikan şirketi olan Defence System Limited şirketiyle çalışmıştır. Kolombiya'da ABD'li bir enerji şirketi olan US Occidental Petroleum Corporation da tesislerinin güvenliğini AirScan isimli ABD merkezli bir özel güvenlik şirketi ile sağlamıştır (Zabyelina ve Kustova, 2015, s. 542). Genellikle enerji kaynaklarının bulunduğu küresel güneyde faaliyet gösteren enerji şirketleri bu bölgelerdeki tesislerini korumada bölgesel resmî güvenlik kuvvetlerinin yetersiz kalması nedeniyle daha çok özel askerî güvenlik şirketlerinden bu hizmeti almayı tercih etmektedirler. Böylece bu bölgelerde aksi takdirde güvenlik açısından yüksek riskli ve bu kapsamda maliyeti yüksek olan yatırımlarını finansal açıdan sürdürülebilir olacak şekilde güvenliklerini sağlayabilmektedirler (Singer, 2007a, s. 81).

Enerji güvenliği kapsamında, enerji kaynaklarına ciddi şekilde ihtiyaç duyan gelişmiş ülkeler tarafından da enerji üreticisi ülkelerde özel askerî güvenlik şirketleri çeşitli maksatlarla kullanılmaktadır. Bunların en başında gelenlerinden biri örneğin petrol üreticisi ülkelerdeki mevcut rejimlerin desteklenmesidir. Endüstrilerinin giderek artan enerji ihtiyacı karşısında bu ihtiyacı kendi kaynakları ile sağlayamayan gelişmiş ülkeler enerji kaynaklarının güvenliği konusunda son derecede duyarlıdır. Bu durumda kendilerine yakın olan yönetimlerin iktidarda kalmaları için onların askerî olarak desteklenmesi de bu çabalardan birini oluşturmaktadır. Suudi Arabistan ile ABD merkezli ÖAGŞ'leri arasında imzalanan sözleşmelerin kapsamı milyarlarca doları bulmuş ve bu sözleşmeler çerçevesinde ülkedeki ordu ve iç güvenlik güçlerine destek olmak üzere belli bir zamanda 35.000-40.000 arasında özel güvenlik görevlisi görevlendirilmiştir (Wells vd, 2001). Bu kapsamda öne çıkan Vinnell Şirketine, isyanla mücadele doktrini eğitimi, küçük birlikler şeklinde operasyon gerçekleştirme eğitimi ve gelişmiş piyade taktikleri eğitimi verme ve uygun teçhizat sağlama karşılığında yüz milyonlarca dolar ödenmiştir (Raphael ve Stokes, 2017, s. 315). Günümüzde Northrop Grumman şirketinin alt yüklenicisi olarak Vinnell Arabia ismiyle faaliyet gösteren şirketin Web sayfasında şirket olarak 42 yıldır Suudi Arabistan Ulusal Muhafızlarına kendi uzmanları tarafından kara ve havacılık doktrini konularında eğitim ile bakım ve lojistik konularda destek verdikleri belirtilmektedir (Vinnell Arabia, 2023).

Normal şartlar altında uluslararası tanınmış bir devlet ülkesi, sınırları içinde egemenlik hakları gereği devlet otoritesi ve güç kullanma tekeli elinde bulundurur ve bu kapsamda ülke dâhilinde genel kamu düzenini bu gücü ile tesis eder. Bireylerin güvenliği devletin bu yeteneği ile sağlanır ve devlet kurumsal yapıları sayesinde (adli ve kolluk teşkilatları) bu hizmeti ülke topraklarında yaşayanlara sunar. Ancak özellikle geç devlet oluşum süreci (sömürgecilik vb. nedenlerle) ve yeterli istikrar ve devlet otoritesinin sağlanamadığı başarısız devletlerde birey ve toplum güvenliğinin yanı sıra önemli tesis ve yatırımların güvenliği de tehlike altındadır. Bu durumda ÖAGŞ'leri en sık olarak başvuru çözüm yolları olmaktadır. Birçok durumda silahlı bir çatışmada dengeyi kendi lehlerine çeviremeyen ve yabancı ülkelere istedikleri yardımı alamayan hükümetler bu askerî güvenlik şirketlerinden kapasite artırıcı bir güç olarak yararlanmak istemektedirler. Zira bu şirketler bu hükümetlerin isteğine göre askerî ve askerî olmayan fonksiyonları üstlenerek onların kendi kuvvetlerine daha geniş bir serbesti sağlarlar (Leander, 2005, s. 607). Bunlar ülke içindeki yabancı sermaye ve bireyleri korumanın yanında devletin güvenlik fonksiyonlarındaki zafiyetlerini takviye edecek şekilde de kullanılmaktadırlar.

Bu konuya bir örnek olarak Sierra Leone verilebilir. Sierra Leone 20.yüzyılda bağımsız olmuş eski bir sömürge ülkesidir. Ancak yeterli istikrarın sağlandığı güçlü bir devlet yapısına ulaşamamış ve sahip olduğu değerli madenlerin de etkisiyle Soğuk Savaşın bitiminde dışardan

ve içerden sürekli etkilere maruz kalarak iç karışıklıklara sahne olmuş bir ülkedir. 1995 yılına gelindiğinde ülke ciddi bir iç savaş yaşamaktaydı, yerel ekonominin temel direği olan elmas madenciliği durmuş, tarımsal faaliyetler ciddi sekteye uğramış, istikrarsızlık ve güvensiz ortam tüm ülkeye yayılmış bir hâldeydi. Devletin askerî gücü son derece yetersiz ve isyancı güçlere karşı koymaktan çok uzak bir görünüm sergileyen bir yapıdaydı. Hatta bu güçlerin bir bölümü de isyancılarla birlikte hareket etmekte ve ciddi şekilde suça bulaşmış durumdaydılar. İsyancıların ülke başkentini ele geçirmeleri an meselesiyken bu isyancılar birdenbire ortaya çıkan, herhangi bir ülkeye ait bayrak, sembol, işaret vb. taşımayan ancak uçak ve zırhlı araçlar dâhil birçok ağır silahlara sahip ve son derecede düzenli ve profesyonel şekilde savaşan bir grup tarafından büyük bir yenilgiye uğratılıp dağıtılmışlardır. Bu müdahaleyi yapan güç Güney Afrika merkezli ‘Executive Outcomes’ isimli özel bir askerî güvenlik şirketi olmuştur (Singer, 2007a, s. 4). Normal koşullar altında böyle bir etki ve dışardan askerî müdahale Birleşmiş Milletler gücü vasıtasıyla yapılabilmektedir. Uluslararası barış ve güvenliğin bozulması hâlinde bir ülkede yabancı askerî kuvvetlerin kullanılarak dış müdahalede bulunulması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla kuvvet kullanılması mümkün olabilir. Bu örnekte özel askerî şirketlerin mevcut uluslararası hukuk düzeninin BM’ye verdiği yetki ve göreve yönelik olarak faaliyet icra ettiği ve bu fonksiyonu aşındırarak eline aldığını görüyoruz. BM kuvvetlerinin birçok benzer örnekte çok da başarılı olamadığı düşünüldüğünde gelecekte bu yapıların uluslararası hukuk kuralları içine dâhil edilerek benzer maksatlarla kullanılması da gündeme gelebilecek bir husustur. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin askerî ve insani yardım operasyonları için yeterli finansman kaynağını sağlamaması da özel askerî şirketlerin daha çok tercih edilmesini bir alternatif olarak gündeme getirmektedir (Tangör ve Yalcinkaya, 2010, s. 147).

Özel Askerî Şirketlerin İstihdamındaki Sıkıntılar ve Hukuki Durum

1990’lı yıllardan itibaren ülkelerin silahlı kuvvetlerinin küçülmesiyle sistem dışına çıkan birçok eski askerî personel özel güvenlik alanındaki şirketlere dâhil olurken bunların bir bölümü de suç örgüt ve şebekeleriyle iç içe olan birçok oluşumla birlikte hareket etmiş ve bu anlamda suça karışan unsurlar da olmuştur (O’Brien, 2000, s. 61). Özellikle ABD’nin 2003 yılında giriştiği Irak Savaşı sonrası işgal döneminde özel askerî güvenlik şirketlerinin eylemleri dünya kamuoyunda çok geniş infial ve yankı uyandırmıştır. ABD tarafından Irak’ta savaş esirlerinin kapatıldığı hapishanelerde bu hapishaneleri işleten özel şirket mensuplarınınca esirlere yapılan insanlık dışı muameleleri içeren görüntülerin dünya basınına sızmasıyla birlikte yaşanan olaylarda bu şirketlerin denetimsiz oldukları ve kural tanımadan faaliyet gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Avant ve Sigelman, 2010, s. 246).

Bu konudaki en çarpıcı örnek Irak’ta ABD tarafından görevlendirilen Blackwater isimli özel askerî şirketin faaliyetleri olmuştur. Irak’ta ABD ordusuyla sözleşmeli olarak görev yapan Blackwater özel askerî güvenlik şirketi mensupları karıştıkları silahlı çatışmalarda birçok Iraklının ölümüne ve yaralanmasına sebep olmuşlardır (Welch, 2009, s. 354). Bu silahlı çatışmaların en büyüğü ve ölümcül olanı ise sonrasında ‘Bağdat’ın Kanlı Pazarı’ diye adlandırılan olayda meydana gelmiştir. 16 Eylül 2007’de Bağdat merkezinde meydana gelen bu olayda Blackwater şirketine ait bir araç konvoyu şehir merkezinde ilerlerken sıkışan trafikte etrafa ateş açmaya başlamış ve açılan ateş ile 16 sivil hayatını kaybetmiştir (Scahill, 2008, s. 3). Blackwater şirketi olay sonrasında personelinin meşru savunma kapsamında ateş açtığı şeklinde açıklamada bulunmuşsa da gerçeğin böyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu olay çatışma bölgelerinde özel askerî şirketlerin nasıl tehlike yaratabileceği ve nasıl kontrolsüz eylemlere girişebileceklerini ortaya koyması bakımından çarpıcı bir gelişme olmuştur. 1 Ocak 2005 ile 31 Aralık 2007 tarihleri arasında, Blackwater personeli en az 323 olayda silah kullanmış ve en az altmış iki ölüm ve seksen altı ciddi yaralanmaya neden olmuştur (Fitzsimmons, 2013, s.708).

Blackwater olayı özel bir askerî şirketin uluslararası güvenlik sistemine nasıl zarar verebileceğini gösteren çarpıcı bir örnek olmuştur (Bijos ve de Souza, 2020, s. 109).

ABD gibi Rusya'nın da çatışma bölgelerinde bu tip şirketlerden yararlandığı bilinmektedir. Konunun gizli doğası nedeniyle Rusya'da ne kadar özel askerî şirket olduğu bilinmemektedir. Ancak Rus uzmanlar Ivan Konovalov ve Oleg Valetskii'ye göre Rusya'da 2013 yılı itibariyle 10 ile 20 adet arasında özel askerî şirketin faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bunlar arasında Wagner şirketi kuşkusuz en çok tanınanıdır. Batıdaki örneklerinden farklı olarak Rus özel askerî şirketleri henüz lojistik destek konularında çok etkin faaliyet göstermemektedir (Bukkvoll ve Østensen, 2020, s. 3). Rusya'nın Kırım'ı topraklarına katmasından sonra Ukrayna'nın doğusundaki Rus yanlısı milislerin desteklenmesinde Wagner isimli özel askerî şirketi oldukça etkin olarak kullandığı ve bazı örtülü askerî faaliyetleri bu şirket eliyle yürüttüğü iddiaları mevcuttur. Aynı şirket Rusya'nın Suriye iç savaşına 2015'den itibaren resmen dâhil olmasıyla birlikte Suriye'de de etkin olarak kullanılmıştır (Karagiannis, 2021, s.6). Bu alanda nispeten yeni bir aktör olan Çin merkezli ÖAGŞ'leri de 2000'li yıllardan itibaren belirlemeye başlamıştır. Ancak bu şirketler ABD ve İngiltere merkezli şirketlerle kıyaslandığında henüz son derecede yeni bir girişim görünümü vermektedirler. Çinli ÖAGŞ'leri hükümetlerinin bu alanı düzenlemesini beklemektedirler. Zira Çin'de hâlen silah kullanım tekeli Çin Silahlı Kuvvetlerine ait olup bu durum bu alanın gelişmesini engellemektedir (Yıldız ve Ekmekçioğlu, 2018, s. 31).

Yukarıda açıklanan olaylardan dolayı bu tip şirketler için hesap verebilirlik çerçevesinde hukuki düzenlemelere ihtiyaç vardır. Uluslararası ve yerel hukuk sistemlerinde bu şirketlerin çalışma esasları, tabi oldukları kurallar ve bunları ihlal etmeleri hâlinde uygulanacak yaptırımlar dâhil ortaya konmalıdır. Geleneksel olarak şiddet tekeli elinde bulunduran devletlerin bu yetkiyi silahlı çatışma alanlarında son dönemde giderek kullanım alanı ve etkinlikleri artan özel askerî ve güvenlik şirketlerine devretmeye başladığı görülmektedir. Bu gelişme bir anlamda güvenliğin özelleştirilmesi çabalarıyla devletlerin bu alandaki tekeli aşındıran bir gelişme olarak karşımıza çıkmıştır (Brayton, 2002). Devletler sahip oldukları bu şiddet kullanma tekeli normal şartlarda bağlı oldukları ulusal ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde yerine getirirler. Devletler yetkilerini kendi organik yapısı içinde bulunan güvenlik kuvvetleri vasıtasıyla kullanırlar. Bu kuvvetler de şiddet kullanma eyleminde devlete karşı sorumludur. Benzer şekilde devletlerin yöneticileri de hukuka ve siyasi olarak da halka (seçmenlerine) karşı sorumludurlar. Normal şartlar altında bu mekanizma konu ile ilgili geleneksel olarak bilinen bir çerçeveyi oluşturur. Ancak özel askerî ve güvenlik şirketleri kendilerini kiralayan devletlere karşı sorumlu olmakla birlikte, bu şirketlerin eylemlerinden dolayı her durumda devletlerin ilgili organları ve parlamentoları tarafından kontrol altında bulundurulmaları konusunda kuşku vardır. Bu durum özellikle devletlerin örtülü bazı askerî faaliyetleri için kiraladıkları ve hatta bazı hâllerde de kiraladıklarını bile gizledikleri durumlarda, böylesine bir denetim mekanizmasının çalışmasını beklemek mümkün olmayacaktır.

Geleneksel olarak tarihsel gelişim içinde geniş kullanım alanları olduğunu gördüğümüz paralı askerler (*mercenaries*) 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek-1 1977 Protokolünde açıkça savaşçı statüsüne sahip olmayan aktörler olarak belirlenmiştir (OHCHR, t.y.). Bu nedenle savaşçı statüsünün sağladığı bazı yükümlülük ve haklardan mahrum olan bu kişilerin silahlı çatışmalar hukukundan (insancıl hukuk/savaş hukuku) yararlanamayacakları açıkça ortadadır. Silahlı çatışmalar hukuku birçok alanda savaşçılara yükümlülükler getirmesinin yanı sıra bazı haklardan da yararlanmalarını sağlaması bakımından önemlidir. Bu durum paralı askerlerin uluslararası hukuk tarafından güvence altına alınmaması böylece de onların çatışma alanından yasaklanması anlamına gelir. Son dönemde gelişen ve devletler, uluslararası örgüt ve şirketler

ile sivil toplum örgütleri tarafından sıkça kullanılarak bir olgu hâline gelmiş bu özel askerî şirket personelinin uluslararası hukuktaki tanınması nasıl olacaktır? Savaşçı statüsüne sahip olabilirler mi? Bu durumda uluslararası silahlı çatışmalar hukukuna göre çatışmalara katılma ve yakalandıklarında savaş esiri muamelesi görme hakkına sahip olacaklardır (Gillard, 2006, s. 531). Bu konular yoruma açık olup düzenlenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Bu gelişmeler karşısında son yirmi yılda giderek çok büyüyen bir sektör hâline gelen özel askerî ve güvenlik şirketleri pazarı bir anlamda bu alandaki boşluğu doldurmak amacıyla gelişme göstermiştir de denebilir. Mevcut durumda öncelikle belirtilmelidir ki hiçbir uluslararası insancıl hukuk ya da uluslararası bir antlaşma bu alandaki gelişmeleri özel olarak kapsar durumda değildir. Özel askerî ve güvenlik şirketleri bu şekilde uluslararası hukuk tarafından özel olarak ele alınıp statüleri, rol, sorumluluk ve yetkiler gibi konular düzenlenmemiştir. Cenevre Sözleşmesi Ek-1 Protokolü dışında konu hakkında 1989 BM Paralı Askerlerin temini, kullanımı, finansmanı ve eğitimine karşı uluslararası sözleşmesi mevcuttur. Bu sözleşmeye göre taraf olan devletler, bu sözleşmeye göre iç hukukta düzenleme yapmaları hâlinde sözleşmede tarif edilen paralı asker tanımına uyan kişileri paralı asker olma suçu ile yargılayacaklardır (Sarıbeyoğlu, 2013, s. 1024). Bu metinde paralı asker konusu Cenevre Ek Protokolü'nden biraz farklı olarak ele alınmıştır. Zira Cenevre Ek Protokolü'nde paralı asker olmanın suç teşkil ettiğine ilişkin bir ifade bulunmayıp sadece paralı askerlerin savaş esiri statüsünden yararlanamayacakları belirtilmiştir (Cameron, 2006, s. 577). 1989 BM Paralı Askerlerin temini, kullanımı, finansmanı ve eğitimine karşı sözleşme metni 2022 yılı itibariyle sadece 37 devlet tarafından onaylanmıştır. BM Güvenlik Konseyi beş daimî üyesi de konvansiyona taraf olmamıştır (Pilbeam, 2015, s. 196). Bu sözleşme de ÖAGŞ'lerin hukuki çerçevesi açısından yeterli açıklık sağlayan bir doküman olma niteliğine sahip değildir. İlaveten 1949 Cenevre Sözleşmeleri veya Cenevre EK-1 Protokolü gibi olaya geleneksel paralı askerler üzerinden yaklaşmakta ve günümüzde reel hâle gelmiş olan ÖAGŞ'lerini kapsayacak derinliğe ve yeterliliğe sahip bir doküman görünümü vermemektedir.

Ancak bu konuda yol gösterici dokümanlar mevcuttur. Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin girişimiyle hazırlanmış olan Montreux Dokümanı bunlardan biridir (ICRC 2008). Doküman bir uluslararası hukuk dokümanı değildir ve bu anlamda hukuki bağlayıcılığı da yoktur. Ancak özel askerî güvenlik şirketleri, onları kiralayan devletler, uluslararası örgütler ve devlet dışı örgütler gibi aktörler için yol gösterici bir tutum dokümanı niteliğindedir. Bu doküman bu şirketlerin eylemlerinde uluslararası hukuka uygun davranmaları ve bu konuda bütün taraflar için farkındalık yaratmanın yanı sıra güzel uygulamaları da ortaya koymakta ve bu alandaki hukuki boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Örneğin bu dokümana göre ÖAGŞ kiralayan devletler bu şirket personelinin uluslararası çatışma hukuku konusunda eğitilmiş olduğunu garanti etmeli ve onların davranışlarını kontrol altında (idari, disiplin ve hukuki yöntemlerle) tutması gerektiğinin farkında olmalıdır. Devletlerin yansıra Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler de askerî güvenlik şirketlerini kullanmaları durumunda onların faaliyetlerinin sorumluluğunu üstlenmek ve faaliyetlerini kontrol altında tutmak sorumluluğunu taşımalıdır (White ve MacLeod, 2008, s. 976).

Bütün bu çabalara rağmen aslında bu konuyla ilgili olarak hukuki alanda ciddi bir boşluk bulunması endişe vericidir. Zira bu şirketler silahlı çatışma bölgelerinde son derecede etkin ve yoğun olarak kullanılan enstrümanlar hâline gelmişlerdir. Bu alanda hukuki boşluk bulunması aslında hukuki normların uluslararası alanda iyi davranışları pekiştireceği anlayışına da zarar vermektedir (Singer, 2003). Bundan sonra da bu kullanımın artacağı değerlendirildiğinde silahlı çatışma bölgelerinde uluslararası silahlı çatışma hukuku tarafından kapsanmayan yeni aktörlere sıkça karşılaşıcağımız anlamına gelmektedir.

Devletlerin Özel Askerî Güvenlik Şirketlerini Tercih Etme Nedenleri Hukuki ve Siyasi Açından Hesap Verme Zorunluluğundan Kaçınma İhtiyacı

Yukarda açıklandığı üzere bu şirketlerin faaliyetlerinin uluslararası hukuk kuralları içinde henüz bir karşılığının bulunmaması bunları hukuki alan dışı kalmalarına imkân vermektedir. Devletler bu şirketleri kullanarak yapılan faaliyetlerin siyasi ve hukuki yükümlülüğünün açacağı riskleri önlemiş olabilmektedir. Devletler bu şirketleri doğrudan kendi amaçları doğrultusunda kullandığı durumlarda bile aralarında organik bir bağ olmadığı için hukuki bir yükümlülük altına girmemiş ve ayrıca bu şirketlerin icra ettiği imaj bozucu faaliyetlerden etkilenmemiş olurlar. Bu şirketler devletlerin bir anlamda uluslararası silahlı çatışma hukukunun bağlayıcı kurallarından muaf olmalarına hizmet ederler. Devletler uluslararası alanda bazı durumlarda bu şirketleri hukuki olmayan faaliyetlerinde taşeron gibi kullanırlar. Devlet ile onun adına herhangi bir bölgede faaliyet gösteren resmî askerî unsurlarıyla arasındaki ilişki belli ve nettir. Bu kuvvetler doğrudan devleti temsil eder ve devlet adına faaliyet gösterirler. Bu durumda devletler bu askerî unsurlarının faaliyetleri nedeniyle uluslararası hukukta sorumluluk taşırlar. Ancak devletin güvenlik konularında hizmet alımı yaptığı bu tip şirketlerle aralarındaki hak ve sorumluluklar belirsizlik taşır. Birçok durumda devlet ile bu şirketler arasındaki bu ilişki potansiyel olarak devletlerin uluslararası hukuktaki yükümlülüklerini gözetme olasılığını düşürür (Maogoto ve Sheehy, 2009, s. 107). Ayrıca politik liderler de bu eylemlerden dolayı iç politikada siyasi açıdan hesap verme ya da bu faaliyetlerin bedelini siyasi açıdan ödemek zorunda kalmamış olurlar.

Rus şirketi Wagner'in Libya'da Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Trablus hükümetini devirmeye çalışan Hafter rejimini desteklediğine dair birçok bilgi mevcuttur. Benzer şekilde Rus ÖGAŞ'leri Güney Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi iç karışıklıkların olduğu ülkelerde faaliyet göstermektedir. Burada Rusya açıktan müdahil olmadan Wagner şirketini kullanarak (vekalet rolü) Libya'daki politik gelişmelere etki etme yeteneğine kavuşmaktadır (Bukkvoll ve Østensen, 2020, s. 11). ABD tarafından Vietnam Savaşı döneminde kullanılan ÖGAŞ olan Vinnell Corporation da bir zamanlar ABD İstihbarat Merkezi Teşkilatı CIA tarafından 'özel paralı askerlerimiz' diye tanımlanmıştır. Bu şirketler belli devletlerin dış politikaları doğrultusunda bazı faaliyetler icra ederken o devletler uluslararası arenada bunlarla bir bağı yokmuş gibi hareket eder ve onların zaman zaman etik ve hukuk dışı davranışlarının sorumluluğunu da almazlar (O'Brien, 2008, s. 63).

Silahlı Kuvvetlerin Kayıp ve Zayıflarını Azaltma İsteği

Riskli bölgelerde yürütülecek bazı askerî faaliyetlerin özel şirketlere yaptırılması devletin resmî silahlı güçlerinin kayıplarını azaltacaktır. Bu durumda devlet yöneticileri hem uluslararası toplum ve hem de iç kamuoyu nezdinde itibar kaybetmemiş olur ve siyasi geleceklerini riske atmamış olurlar. Mart 2003-Temmuz 2011 yılları arasında ABD ordusunun Irak'taki personel kayıpları 4.464 iken özel askerî güvenlik şirketlerinin personel kaybı 1.542'dir. Aynı rakamlar Afganistan'da 1.667 askerî personele karşılık 887 sivil şirket personeldir. Ancak 2009-2011 yılları arasında sivil kayıpları askerî kayıplardan fazla olarak gerçekleşmiştir. Sivil kayıplar sigorta kayıtlarına göre tespit edilmiş olup bu şirketlerin birçok sivil çalışanın sigorta vb. haklar konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması nedeniyle gerçek sivil kayıplarının daha fazla olması da mümkündür (The Report of CWC, 2011, s. 114). Rusya'nın 2017 yılı itibarıyla Suriye'deki 19 askerî personel kaybına karşılık Wagner şirketinin kaybının 200 civarında olduğu iddia edilmektedir (Reynolds, 2019, s.16). Bu rakamlarda görüldüğü gibi özel şirket kayıpları silahlı kuvvetlerin kayıpları yanında hiç de azımsanamayacak kadar büyüktür. Bu şirketler olmasaydı bu kayıpların önemli bir bölümünün

silahlı kuvvetlere ait olacağı düşünüldüğünde bu şirketlerin askerî kayıpların azalmasındaki rolü de açıkça görülmektedir.

Askerî Avantaj ve Fayda Maliyet Hesapları

Gelişen harp silah araçlarının ulaştığı teknolojik seviye nedeniyle bazı askerî yeteneklerin kazanılmasının maliyeti yüksektir. Dahası bu faaliyetleri yürütecek personelin eğitimi zaman almakta ve personelin değişmesi durumunda bu eğitimlerin sıklıkla tekrarlanması gerekmektedir. Ayrıca bazı yeteneklere her zaman ihtiyaç duyulmaması nedeniyle bu alanlarda personel yetiştirmek ve bu personeli silahlı kuvvetler içinde istihdam etmenin maliyeti de oldukça yüksektir. Oysa bu işlerin sivil uzmanlık şirketlerine havale edilmesi fayda maliyet açısından daha etkin olan bir hareket tarzı ve uygun bir çözüm olarak görünmektedir. Genellikle eski asker personel olan ve alanında profesyonelleşmiş kişilerden yararlanan bu şirketler aynı zamanda kendilerini kiralayanlara kullandıkları alanlarda ciddi askerî avantajlar sağlayacak şekilde hizmet verme kapasitesine sahip oluşumlar olarak öne çıkmaktadırlar (Petersohn, 2017, s. 1051). Aynı zamanda, bütçe kısıtlamaları ve tasarruf baskıları nedeniyle, maliyete duyarlı savunma bakanlıkları ve ordular, güvenlik sorunlarıyla özerk bir şekilde başa çıkmak için yeterli olacak bir askerî kaynak üssü kurma ve sürekli sürdürme konusunda yeterince etkili olamamaktadırlar. Silahlanma teknolojisinin artan maliyetleri ve genel savunma bütçelerinin azalması karşısında, maliyet tasarrufu sağlamak ve temel askerî görevlere daha fazla verimlilik ve konsantrasyon yoluyla askerî etkinliği sağlamak için kendilerini baskı altında hissetmektedirler (Kruck, 2014, s. 115). Benzer şekilde Birleşmiş Milletler (BM) Barış Gücü Operasyonları da arzu edildiği şekilde başarılı olamamaktadır. Her biri temelde farklıdır ancak birçok ortak özellikler içerirler. BM, dinamik ve hızlı hareket etmek gereken durumlarda kuvvet oluşturma ve projeksiyonu yapma konularında yavaş ve zayıftır. Üye ülkelerin tahsis ettiği askerî kuvvetlere bağımlı olduğundan genellikle güçlü bir kuvvet yapısı oluşturmakta zorluk çekerler. Zira devletler kuvvet taahhüdünde bulunma ve bu kuvvetleri BM gücüne tahsis etmekte isteksiz davranırlar. Devletler, özellikle ulusal çıkarlarının bulunmadığı bölgelerdeki operasyonlar için kendi askerlerini feda etme riskinden ve bunun iç politikadaki siyasi sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaktan çekinirler. Bu durumda oluşturulan kuvvetler zayıf ve yetersiz durumda olabilir ve görev bölgesinde soruna çözüm olmaktan çok uzakta kalabilirler. ÖAGŞ'leri ise bir dizi farklı avantajlara sahiptirler. BM yeterli kuvvet oluşturana kadar en azından bu ilk boşluğu doldurmak için hızlıca görev yerinde konuşlanabilirler. Zira ÖAGŞ'leri zaten hazır organize bir lojistik ve idari yapılara sahiptirler (Jefferies, 2002, s. 116).

Bütün bu fayda beklentilerinin yanında bu şirketlerin komuta ve kontrolünün zorlukları dikkate alınması gereken bir faktördür. Zira bunların askerî ve politik hiyerarşi ve komuta kontrol yapısı içinde bulunmamaları da ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Görev ortamının çok tehlikeli ve kazancın düşük olması hâlinde görevi bırakmak veya ertelemek gibi olasılıklar her zaman mevcuttur. Ayrıca sıkı bir mali ve idari denetim altında olamamaları halinde başka usulsüzlüklere de açıktırlar. Örneğin ABD'nin kiraladığı Halliburton şirketinin Irak'ta akaryakıtı fazla fiyattan tedarik etmesi vb. birçok usulsüzlüğe karıştığı iddia edilmiştir (Singer, 2005, s. 124).

Ülkelerin Özellikle Dış Müdahalelerde Askerî Kuvvetlerini Kullanmak İstememesi

Devletler tarafından özellikle toplumsal ve iç siyasi dengeler nedeniyle askerî özel güvenlik şirketlerinin kullanımıyla toplumun savaşa angajmanını belli bir seviyede tutulması ve toplumun savaş nedeniyle yönetime olan desteğinin azalmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Zira bu şirketlerin operasyon bölgelerinde daha etkin kullanılması ülkenin düzenli ordu birliklerinin daha küçük çapta kullanılmasına yol açacaktır. Örneğin, ABD Irak'ın

işgali ve Afganistan'daki savaşı eşzamanlı olarak yürütürken buralarda rotasyon sistemi içinde çok fazla askerî personele ihtiyaç duymuştur. Bu durumda savaş bölgelerinde birçok faaliyetin sivil şirketlere ihale edilmesiyle bu açık giderilmeye çalışılmıştır. Aksi hâlde ordu mensuplarının daha sık rotasyonlarla bu tip operasyon bölgelerinde görevlendirilmesi ile bu kişiler ve yakınlarının sıkıntı yaşamalarıyla toplum üzerine ve iç kamuoyunda olumsuz etkiler yapabilecek ve bu da iç siyasette başka komplikasyonlara yol açabilecekti. Örneğin 2007 yılında Irak'ta 160.000 ABD Silahlı Kuvvetleri personeline karşılık lojistik destek ve muharebe görevlerinde çeşitli fonksiyonlar icra eden 180.000 sivil şirket personeli bulunmaktaydı (Singer, 2007b, s. 2). ABD yönetimi 1998 yılında da Kosova Gözlemci Kuvvetine göndermek üzere sivil bir askerî şirket ile sözleşme imzalamıştır. Zira ABD, silahsız bir gözlem kuvvetinde eğitilmiş ve yetişmiş personelini görevlendirmekten kaçınmıştır (O'Brien, 2000, s. 59).

Sonuç

Son yıllarda gittikçe büyüme eğilimi içinde olan özel askerî ve güvenlik şirketleri pazarının giderek daha da büyümesi beklenebilir. Büyük bir finansman hacmi içeren bir pazarın yerel ve uluslararası güvenlik sisteminde büyük bir rol oynaması kaçınılmazdır. Sahip oldukları bu potansiyel ile özel askerî ve güvenlik şirketleri de artık ulusal ve uluslararası sistem içinde önemli bir devlet dışı aktör olarak meydana çıkmışlardır. Bu çalışmada incelendiği şekilde ÖAGŞ'leri birçok alanda son derecede etkin bir şekilde faaliyet icra etmektedirler. Bu alanlara gelecekte daha yenileri de eklenebilir. Zira alanın giderek büyümesi faaliyet alan ve kategorilerinin de büyümesine yol açabilecektir.

Mevcut durumda zaten birçok ülke kendi askerî kuvvetlerini uluslararası müdahale operasyonları görevlerine tahsis etmekten kaçınmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde sıkça yaşanan silahlı iç çatışmalarda yaşanan insani krizleri önlemek amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) onayıyla yapılan uluslararası askerî müdahalelerde bu gerçek açıkça ortaya çıkmıştır. Toplumlar kendi askerî kuvvetlerinin dünyanın değişik yerlerinde bu tip askerî operasyonlar için kullanılmasına sıcak bakmamakta ve devlet yönetimleri üzerinde bu yönde etki oluşturmaktadırlar. İlerde uluslararası toplum üyelerinin kendi askerî kuvvetleri ile karışmaktan çekinecekleri bu tip barışı destekleme operasyonlarına yönelik kuvvet oluşturmada ciddi sorunlar yaşanabilecektir. Bu durumda küresel barış ve güvenlik ortamına yönelik meydan okuma ve saldırılara karşı uluslararası toplumun reaksiyonunda ciddi bir zayıflama meydana gelebilecektir. Birleşmiş Milletler Koruma Sorumluluğu konseptinin hayata geçirilmesinde ciddi zorluklar ortaya çıkabilecektir. Bu durumlarda kullanılmak üzere giderek teknolojik yeteneklere de kavuşan bu şirketler bu tip barışı destekleme ya da BMGK kararı uyarınca icra edilecek askerî müdahale harekâtlarında kullanılabilirler mi? Böylece ülkeler bu görevlerin getirdiği çeşitli yük ve zorluklardan kurtulmuş olabilirler. Her ne kadar henüz bu konuda somut bir veri ortaya koymak mümkün değilse de konu gelecekte ciddi bir tartışma potansiyeline sahiptir. Zira bu çalışmada da açıklandığı şekilde günümüz dünyasında özellikle silahlı çatışma bölgelerindeki dış askerî müdahalelerde askerî birlik temin etmek ve bu birlikleri görev yerlerine sevk etmekte sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu husus özellikle Birleşmiş Milletler çatısı altında yürütülen Barış Gücü faaliyetlerinde ve özellikle de yüksek yoğunluklu çatışma riski bulunan bölgelere yönelik olarak yapılan dış askerî müdahalelerde sıklıkla bir problem sahası olarak ortaya çıkmaktadır.

Gelinen durumda görev alanı, yapıları ve yetenekleri itibarıyla karmaşık bir yapı olan özel askerî güvenlik şirketleri eski paralı askerlik, yarı-askerî kuvvetler, özel askerî güvenlik şirketi olarak geçmişteki örneklerinden farklı ve kendine özgü bir oluşum şeklinde gelişim göstermektedirler. Gelecekte de yeni form ve şekillerle var olmaya devam edecek olan ÖAGŞ'lerinin değişen güvenlik yapısı içinde yeri ve öneminin giderek artacağı aşikârdır. Bu kapsamda teknolojik gelişmelerin de etkisiyle alana yönelik olarak yoğun bir şekilde

profesyonel işgücü ihtiyacını arttırması güvenlik konusunda da bu tip şirketlerin daha çok tercih edilmesini arttırabilecek bir husustur. Zira güvenlik giderek son derecede profesyonelleşen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin sağladığı imkânlarla yaşanan bu dönüşümleri görmezden gelmek güvenlik alanında başarı elde edilmesini güçleştirebilecektir ya da tersi şekilde bakılırsa teknolojinin etkin kullanımını daha iyi güvenlik sağlanmasına imkân verecektir.

Bu yazıda ele alınan birçok nedenden dolayı bu konu geri döndürülmesi mümkün görünmeyen bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda uluslararası toplumun bu oluşumu görmezden gelmek ya da buna karşı durmak yerine bu yeni aktörün güvenlik mimarisindeki rol, yetki ve sorumluluklarını belirleyen norm ve kuralların gelişimine yönelmesi uygun bir yaklaşım olabilir. Özellikle uluslararası hukukun bu alanda gelişimi ve bu şirketlerinde sistem içinde legal bir aktör hâline gelmeleri bu şekilde mümkün olacak ve bu alandaki tartışmalı yapı ortadan kaldırılabilir. Burada temel sorun devletlerin artan bir şekilde bu yapıları zaten mevcut hukuki boşluklardan yararlanarak çeşitli açık ve gizli amaçlarla kullanıyor ve bu eylemlerin sorumluluğundan bu şekilde kurtuluyor olmalarıdır. Bu durumda uluslararası sivil toplum bütün dünyayı ilgilendiren birçok konuda olduğu gibi bu konuda da devlet aktörünü insanlığın ortak yararına olan norm ve kuralların yaratılması konusunda harekete geçmeye zorlayabilir. Böylece devletler ve devletlerarası örgütler bu konuda düzenleme yapmaya sevk edilebilir. Aksi takdirde devletlerin -özellikle de bu şirketleri etkin olarak kullanan büyük devletlerin- kendi başına bu konuda düzenlemelere gitmelerini ümit etmek çok gerçekçi bir beklenti olmayacaktır.

Kaynakça

- ASDReports. (2020, 19 Şubat). Private Military Security Services (PMSCs) Market Report 2020-2030. <https://www.asdreports.com/news-29618/private-military-security-services-market-total-usd-4573-billion-2030> (erişim tarihi: 29.12.2021).
- Avant, D. D. (2008). Private security. In *Security Studies* (pp. 462-476). Routledge.
- Avant, D. D. ve De Nevers, R. (2011). Military contractors & the American way of war. *Daedalus*, 88-99.
- Avant, D. D. ve Sigelman, L. (2010). Private security and democracy: Lessons from the US in Iraq. *Security Studies*, 19(2), 230-265.
- Ballard, K. M. (2007). The privatization of military affairs: a historical look into the evolution of the private military industry. In *private military and security companies* (pp. 37-53). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Bijos, L. ve de Souza, R. (2020). Private military companies and the outsourcing of war: a spark of destabilization to the Global Security. In *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul* (No. 69, pp. 87-118).
- Brayton, S. (2002). Outsourcing War: Mercenaries and the Privatization of Peacekeeping. *Journal of International Affairs*, 55(2), 303-329. <http://www.jstor.org/stable/24358173> (erişim tarihi: 23.9.2023)
- Bukkvoll, T. ve Østensen, Å. G. (2020). The emergence of Russian private military companies: a new tool of clandestine warfare. *Special Operations Journal*, 6(1), 1-17.
- Cameron, L. (2006). Private military companies: their status under international humanitarian law and its impact on their regulation. *International Review of the Red Cross*, 88(863), 573-598.
- Cameron, L. ve Chetail, V. (2013). *Privatizing war: private military and security companies under public international law*. Cambridge University Press.
- Fitzsimmons, S. (2013). Wheeled Warriors: Explaining variations in the use of violence by private security companies in Iraq. *Security studies*, 22(4), 707-739.

-
- Franke, V. ve Von Boemcken, M. (2011). Guns for hire: Motivations and attitudes of private security contractors. *Armed Forces & Society*, 37(4), 725-742.
- Fulloon, M. (2015). Non-state actor: defining private military companies. *Strategic Review for Southern Africa*, 37(2), 29.
- Gillard, E. C. (2006). Business goes to war: private military/security companies and international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*, 88(863), 525-572.
- Hockenos, P. (2018). Homeland calling. In *homeland calling*. Cornell University Press.
- ICRC. 2008. The Montreux Document on Private Military and Security Companies. *International Committee of the Red Cross*. <https://shop.icrc.org/the-montreux-document-on-private-military-and-security-companies-pdf-en.html> (erişim tarihi: 29.05.2022)
- Jefferies, I. D. (2002). Private military companies – A Positive role to play in today’s International System. *Connections*, 1(4),103–125. <http://www.jstor.org/stable/26322969> (erişim tarihi: 28. 2.2022)
- Karagiannis, E. (2021). Russian surrogate warfare in Ukraine and Syria: understanding the utility of militias and private military companies. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 23(4), 549-565.
- Krahmann, E. (2013). The United States, PMSCs and the state monopoly on violence: leading the way towards norm change. *Security Dialogue*, 44(1), 53-71.
- Krahmann, E. (2016). NATO contracting in Afghanistan: the problem of principal–agent networks. *International Affairs*, 92(6), 1401-1426.
- Kruck, A. (2014). Theorizing the use of private military and security companies: a synthetic perspective. *Journal of International Relations and Development*, 17, 112-141.
- Leander, A. (2005). The market for force and public security: The destabilizing consequences of private military companies. *Journal of Peace Research*, 42(5), 605-622.
- Linti, T. (2016). UN’s use of private military and security companies in peacekeeping operations: is there a legal basis? *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science*, 29, 140–152.
- Machiavelli, N. ve Atkinson, J. B. (2008). *The Prince (Atkinson Edition)*. Hackett Publishing.
- Maogoto, J. N. ve Sheehy, B. (2009). Private military companies & international law: building new ladders of legal accountability & responsibility. *Cardozo J. Conflict Resol.*, 11, 99.
- Marius, H. R. A. B. (2019). Reducing the logistic footprint–A desideratum of past and future military operations. *Bulletin of “ Carol I” National Defence University (EN)*, (02), 24-29.
- Moore, A. (2017). US military logistics outsourcing and the everywhere of war. *Territory, Politics, Governance*, 5(1), 5-27.
- Morgenthau, H. J. (1948). The problem of sovereignty reconsidered, The. *Colum. L. Rev.*, 48, 341.
- O'Brien, K. A. (2000). PMCs, myths and mercenaries: the debate on private military companies. *The RUSI Journal*, 145(1), 59-64.
- OHCHR. (t.y.) Protocol Additional to Geneva Conventions of 12 August 1949, relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, (Protocol I), 8 June 1977 <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-additional-geneva-conventions-12-august-1949-and> (erişim tarihi: 25. 2.2022)
- Ortiz, D. J. (2012). *Contracting effects on logistics capabilities and readiness*. Army Command and General Staff Coll Fort Leavenworth Ks School of Advanced Military Studies.
- Ortiz, J. C. (2010). *Private armed forces and global security: a guide to the issues*. ABC-CLIO.
-

- Østensen, Å. G. (2011). *UN use of private military and security companies: practices and policies* (Vol. 3). Ubiquity Press.
- Parker, G. (2017). Mutiny and discontent in the Spanish army of Flanders 1572–1607. In *warfare in early modern Europe 1450–1660* (pp. 219-233). Routledge.
- Pawelczyk, M. (2018). Contemporary challenges in military logistics support. *Security and Defence Quarterly*, 20(3), 85-98.
- Petersohn, U. (2017). Private military and security companies (PMSCs), military effectiveness, and conflict severity in weak states, 1990–2007. *Journal of conflict resolution*, 61(5), 1046-1072.
- Pilbeam, B. (2020). The rise of private military and security companies. In *International Security Studies* (pp. 188-204). Routledge.
- Priest, D. (2004). Private guards repel an attack on US headquarters. *Washington Post*, 6(04). <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/04/06/private-guards-repel-attack-on-us-headquarters/fe2e4dd8-b6d2-4478-b92a-b269f8d7fb9b/> (erişim tarihi: 21.2.2022)
- Poutvaara, P., ve Wagener, A. (2011). Ending military conscription. *CESifo DICE Report*, 9(2), 36-43.
- Raphael, S. ve Stokes D., (2017), Enerji güvenliği, Collins, A. (Ed). *Çağdaş güvenlik çalışmaları, içinde (306-319) Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi*,
- Reynolds, N. (2019). *Putin's not-so-secret Mercenaries: Patronage, geopolitics, and the Wagner Group* (Vol. 8). Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Sarıbeyoğlu, M. (2013). Uluslararası insancıl hukuk perspektifinden vatandaşlık: geleneksel sonuçların dönüşümü. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 1021-1049.
- Sarre, R. ve Prenzler, T. (2000). The relationship between police and private security: models and future directions. *International journal of comparative and applied criminal justice*, 24(1), 91-113.
- Scahill, J. (2008). *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army*. Hachette UK.
- Singer, P. W. (2003). War, profits, and the vacuum of law: privatized military firms and international law. *Colum. J. Transnat'l L.*, 42, 521.
- Singer, P. W. (2005). Outsourcing war. *Foreign Aff.*, 84, 119.
- Singer, P. W. (2007a). Can't win with'em, can't go to war without'em: private military contractors and counter-insurgency. Washington, DC: Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/0927militarycontractors.pdf> (erişim tarihi: 06.12.2021)
- Singer, P. W. (2007b). *Corporate warriors: the rise of the privatized military industry*. New York: Cornell University Press.
- Spearin, C. (2001). Private security companies and humanitarians: a corporate solution to securing humanitarian spaces? *International Peacekeeping*, 8(1), 20-43.
- Spearin, C. (2017). *Private military and security companies and states: force divided*. Springer International Publishing.
- Swed, O., & Crosbie, T. (2017). Private security and military contractors: A troubling oversight. *Sociology Compass*, 11(11), e12512. https://www.researchgate.net/profile/Thomas-Crosbie/publication/319909240_Private_security_and_military_contractors_A_troubling_oversight/links/59c4e850aca272c71bb8a066/Private-security-and-military-contractors-A-troubling-oversight.pdf (erişim tarihi: 21.9.2023).

- Tangör, B. ve Yalcinkaya, H. (2010). Güvenlik yönetişimi çerçevesinde özel askerî şirketler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(25), 127-154.
- The Report of the CWC (Commission on Wartime Contracting in Iraq & Afghanistan (US)). (2011). *Transforming Wartime Contracting: Controlling Costs, Reducing Risks: Final Report to Congress: Findings and Recommendations for Legislative and Policy Changes*. Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-112shrg72564/pdf/CHRG-112shrg72564.pdf> (erişim tarihi: 30.12.2021)
- Tonkin, H. (2011). *State control over private military and security companies in armed conflict* (Vol. 80). Cambridge University Press.
- UNDSS. (2012) Guidelines on the use of armed security services from private security companies. *UN Department of Safety and Security*. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Mercenaries/WG/StudyP MSC/GuidelinesOnUseOfArmedSecurityServices.pdf> (erişim tarihi: 25.3.2023)
- Vaux T, Seiple C, Nakano G. ve Van Brabant K, (2001) *Humanitarian action and private security companies. Opening the debate*, London: International Alert.
- Vinnel Arabia. (2023) About Us, (erişim tarihi: 25.3.2023). <https://www.vinnellarabia.com/about.html>
- Weber, M. (1946) Politics as a vocation. In (H.H. Gerth and C. Wright Mills, eds.) *Essays in sociology*, 26-45.
- Weitzel, M. (2011) History of army contracting, (erişim tarihi: 25.2.2023). https://www.army.mil/article/54337/history_of_army_contracting
- Welch, M. (2009). Fragmented power and state-corporate killings: a critique of Blackwater in Iraq. *Crime, law, and social change*, 51(3), 351-364.
- Wells, J., Meyers, J. ve Mulvihill, M. (2001). US Ties to the Saudi elite may be hurting the war on terrorism. *Boston Herald*, 10. aktaran Collins, A. (2017). Çağdaş Güvenlik Çalışmaları, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi,
- White, N. D. ve MacLeod, S. (2008). EU operations and private military contractors: issues of corporate and institutional responsibility. *European Journal of International Law*, 19(5), 965-988.
- Yıldız, M. ve Ekmekçioğlu, A. (2018). Özel askerî şirketlerin savunma politikaları açısından incelenmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 51(3), 27-59.
- Zabyelina, Y. ve Kustova, I. (2015). Energy and conflict: security outsourcing in the protection of critical energy infrastructures. *Cooperation and Conflict*, 50(4), 531-549.